

Literatura eta tatuaiak

Duela aste batzuk hasi zen dena. Lagun bat etorri zitzaidan. «Tatuaia egin nahi dut». Hona arte normal dena. Azala berdinegi ikusi du eta marrazkitxoia egin nahi du; edota aspertuta dago bere bizkarrarekin eta kustomizatu nahi du; edota, beste barik, tatuaia egin nahi du. «Euskal literaturako esaldi bat nahi dut». (Hemen dator koska.) Berak, baina, ez zekien zein esaldi ezarri bere gorputzean (omoplatoan hain zuzen ere) eta laguntza eske zetorren. Nik ez nekien zer esan, nondik hasi, zer aholkatu. Gauza oso pertsonala da literatura gustua. Galdezka hasi nintzaion. Ez zuen esaldi luzea nahi. Hamar bat berbakoa, baina esaldia ona bazen luzatzeko prest zegoen. Ez zuen idazle oso ezagunik nahi. Jakina, Kaledonia Berriko edo Australiako edozein hirira zoaz, eta hamaika lagun aurki zenezake euskal idazle baten esaldia tatuaturik, edo beren beregi euskal esaldi batekin egingdako kamiseta batekin. Zerbait bila niezaion eskatu zidan, eta hor ibili nintzen hemendik eta handik euskal literaturako «esaldiaren» bila. Esaldiz beteriko burua daukat orain. Horrek artikulu honetarako hizpidea ekarri dit eta gaitzerdi. Zergatik? Saltseatu ostean konturatu naizelako literatura azalean tatuatzearena ez dela hain gauza arrotza. Ezta berria ere (laguna ez dela originala, alegia). Horretan nengoela Espainiako egunkari batean horren gaineko artikulua irakurri nuen. «Esaiozu literatura» zuen izenburu. Eta horrek webgune batera eraman ninduen: www.contrariwise.org. Orrialde horretan literaturarekin lotutako esaldiak erakusten dituzte; beso, hanka edota gorputzeko beste ataletan. Argi gera dakizun: orrialde honetan agertzen direnak: BAT, literatura-zale dira; BI, ausartak. (*The Lord of the Rings* eleberriko

esaldi luze bat beso barruan tatuatzeko adorea behar da, gero.) «From the ashes a fire shall be woken, a light from the shadow shall spring; renewed shall be blade that was broken, the crownless again shall be king» (Sute baten errautsetatik esnatu zen, itzalen argitan, apurtu zen hostoa berregingo dute, Korobako erregea izango da berriz ere). J. R. R. Tolkienek idatzitako *The Lord of the Rings* liburuak estimu handia ei du azala tatuatzen dutenen artean. «Not all who wonder are lost» (Zoragarria den guztia ez dago galdua) bertako esaldi bat.

Tatuatuta ere literatura da

Gehien-gehien tatuatzen den esaldia Kurt Vonnegut-ek idatzi zuen *Slaughterhouse Five* eleberriari dagokio. Alemaniako Dresden hiriaren kontrako bonbardaketaz jarduten du eleberri horrek. «So it goes» (Horrela izan zen) esaldia da gehien tatuatzen dutena. Beso eta bizkarrean tatuaturik ikusi dut batez ere. Liburu horrek ere badu oso erabilia den beste esaldi bat: «Everything was beautiful and nothing hurt» (Dena zoragarria zen eta ez zuen minik ematen). Euskaratu genezakeela esan nion lagunari, baina berak oso argi zuen: euskal literatura non, laguna han. Ez zuen oso maite esan niona. Bilaka jarraitu nuen. Lewis Carrollek idatzitako *Alicia's Adventures in Wonderland* goi-goiko zerrendetan dago. Hemen esaldi asko azaltzen dira: «Who in the world I am» (Nor naiz munduan). Hori baino arrakastatsuagoa, ordea, «We'll all mad here» (Zoratuta gaude hemen). Mundu liluragarria aurkitzen ari naiz lagunari esker. Eta eskerrak eman beharko dizkiot. Ranking bat aurkitu dut. Arestian aipatutakoak agertzen dira *top* zerrenda horretan. Hirugarren lekuan dago Maurice Sendak-en *Where the Wild Things Are*, gatzetxoentzat idatzitako liburua. Bertatik atera dut, esaterako, hauxe: «I could have never imagined how he would turn out to be such a fighter» (Sekula ez nuen pentsatu zelan bihur zitekeen borrokalaria). Bai, neuri ere luzeegi iru-

ditu zait, eta orratzaren mina sentitu dut tatuatzaileak lagunaren gorputz atalean eman dezakeen denboran pentsatzekoan. Bigarren lekuan (rankingarekin ari naiz) Antoine Saint-Exupéryren *The Little Prince* dago. Bere esaldirik eza-gunena «It is only with the heart that one can see rightly, what is essential is invisible to the eye» (Bihotzarekin baino ezin dugu zuzen ikusi, ezinbestekoa ikusezin zaio begiari). Irudika dezakezue beso batean? Beso osoa goitik eta behera hitz gotikoeekin? Lehenengo lekuan Chuck Palahniuk-en *Fight Club* dago. «It's only after we've lost everything that we are free to do anything» (Dena galdu ostean edozer egiteko libre gara). Itxura denez liburu horrek izugarritzko arrakasta dauka. Bada liburu horretan beste esaldi bat nahiko tatuatua izan dena: «Only after disaster can we be resurrected» (Suntsiketaren ostean berpiztea baino ez dago). Edgar Allan Poe eta Shakespeare ere eskari handiko idazleak dira. Poeren esaldi hau aurkitu dut behe-lepo batean. «All that we see or seem is but a dream within a dream» (Ikusi eta sentitzen dugun oro amets baten barruko ametsaren antzekoa da). Bide batez, Hollywoodeko izarra den Megan Fox-ek badu William Shakespeareren tatuai bizkarrean. Lagunari esan diot, eta «Nor da hori?» galdetu dit. Bestetik, lagunari ez zaio Shakespeare askorik gustatzen. Oso Poezale ere ez da. Berak euskal idazlea nahi du. «Bihotzera zuzenean sartuko zaidan esaldi bat».

Hariari tiraka, bada beste webgune bat hizpide bera duena: *The Word Made Flesh* (tattooilit.com). Hemen ere literatura azalarekin nahasita ikus dezakezu. Esaldi asko, eta hanka, berna, izter barru, bizkar, esku eta beso gutxi batzuk literaturaz jantzita. «Write hard and clear about whats hurts. Don't avoid it. It has all the energy. Don't worry, no one died of it. You might cry or laugh, but no die» (Mintzen gaituenaz idatz ezazu gogor eta argi. Ez ezazu sailhestu. Energia guztia du. Ez estutu, inor ez da horretaz hil. Barre edo negar egin dezakezu, baina ez hil). Orratz elektrikoa ñññññ-ka eltxo deserosoa bailitzen norbere azalaren gainean surf egi-

ten. Aiii. Ernest Hemingwayren esaldiak gorritzatu du nekaren besoko barru aldea. Sakonagoak ere badira, esaterako, Ferdinand Foch-en esaldi eder hau: «The most powerful weapon on earth is the human soul on fire» (Lurreko armarik indartsuena sutan dagoen giza arima da). Azken urteotan oso modako jarri da George R. R. Martinen lana: *A Song of Ice and Fire*. Bertatik asko tatuatzen ari omen den esaldia da «The winter is coming» (Negua badator). Samuel Becketten esaldirik ere hartu izan da azalean betikotzeko. «Ever tried. Ever failed. No matter. Try again. Fail again. Fail better». (Beti ahalegindu zen. Beti porrot egin zuen. Arazorik ez. Ahalegindu zaitez berriro. Porrot egin ezazu berriro. Porrot egin ezazu hobeto).

Tira, lagunaren esaldiaren aitzakiarekin inguruko lagunentatu aietan gabezia bat ikusi dut: eurenetan ez dago hitzik. Eta eskaria egin didanak, berriz, hitzak nahi ditu. Azaldu diot gaur atsegin duzun esaldi bat gorrota dezakezula hamar urte barru, eta agian damutuko dela aukeratutako esaldiarekin. Baina dagoeneko tematuta dago. «Ez duzu ezer aurkitu, e!». Eta esaldiak apur bat haserretu nau. Ez dakit esanarazi nahi izan didana zer izan den. Euskal literaturan rankingik ezin dezakegula egin? Ez dagoela betiko gordeztea (edo kasu honetan azalean eramatea) merezi duen esaldirik? Ez naizela esaldi ziztrin bat aurkitzeko gai? Eta tematatunak (edo temakeriak) harrapatu nau.

Tatua ezazu euskal literatura

Ez dakit rankingerako balioko duen, baina lagunaren gustuak aintzat harturik nolabaiteko zerrenda egin dut. Uste dut goi-goian Joseba Sarrionandia legokeela. Eta asko dira aurkitu ditudan esaldiak. «Nekez uzten du bere sorterrria sustraiak han dituenak». Hori ederra begitandu zait. Baina Sarrionandiarekin esaldi asko sor litezke. «Hire irudia dakusat kaleidoskopio orotan». Hori ere ederra da. Beharbada desegokia goa. Beste bat ere aurkitu dut: «Hezurretan gaude, min zaha-

rren batek gure baitan hezurrezko xirulak jotzen ditu». Baina denetatik gehien gustatu zaidana: «Gaur agertzen ez bahaiz herenegun itxadongo haut ezinezko beste kantoi batean». Eta zerrendan apuntatu dut. Jose Luis Otamendik ere badu esaldi ederrik. «Sinesten ez dudan iraultza bat helduko da, jendea lo dela aldatuko ditu gauzen neurriak aldi baterako bederen». Gehiago gustatzen zaidan beste bat aurkitu dut: «Gu munduarenak gara baina mundua ez da gurea». Ez da oso luzea, beraz laguna orratz elektrikoaren minetik babes-tuko du, eta ederra da. Miren Agur Meaberen «Nire geroa beti da beste alanbrada bat», Xabier Leteren «Haruntz noa-kizue betirako, ametsen galbidetik adiskide maitatu gaur ia ahaztuok» eta Amaia Lasaren «Une batean bizitzeko ametsa egingo bagenu» gehitu dizkiot. Gabriel Aresti ere ranking berezi honen goiko tokian legoke. «Ni hilen naiz, nire arima galduko da, nire askazia galduko da, baina nire aitaren etxeak iraunen du zutik». Hori ere bizkarrera egokitu dakiok lagunari. Baina hain da berezia... Bilatzen jarraitu dut. Leire Bilbaoren esaldi honekin egin dut topo: «Eman dezagun gaur ez duela irentsi bere burua irensteko desioak». Indarra du esaldi horrek. Apurka-apurka esaldi artean bizitzera ohitu naiz. J. A. Artzeren esaldi ezin hobea aurkitu dut: «Nor zaitugu? Zu nauzu». Bernardo Atxagak idatzi eta Ruper Ordorikak kantatutako «Herdoilaren tristeziarekin batera, ziutate honen soinekoa udazkenetan lanbroa da». Bederatzi hitz. Sar liteke. Jon Benitok ere badu esaldi borobilik. «Samurragoa da galerna hondoratzen goazela irri egiten baduzu». Martin Larralde, *Bordaxuri* moduan ezaguna zenak, gutxienez esaldi on bat ere utzi du: «Kontseilu bat banikek hiri emaiteko». Harkaitz Canok ere esaldi gogoangarriak idatzi ditu. «Akatsik txikienengatik galtzen dugu zorion handia» edo «Merezi zuen gaua izatea». Pako Aristiren «Hamar lerro ez dira hamar arratoi» eta Luigi Anselmiren «Gauaren olatuak lehertzen diren tokian aurkituko nauzue». Lasterketan sartuta abiadari eustea besterik ez dago. Ur Apalategiren «Ez dago arbola garairik zoriontsuen artean, belar gozoa baizik»

eta Iñigo Aranbarriren «Ekarridazu harri bat inon ez diren herrietara zoazenean» esaldiak gustatu zaizkit. Akordura etorri zait Anjel Erroren bat baina laster joan zait. Eta bueltatu denean apuntatu dut esaldia: «Guk, lehorrekook, gure lehorrean inola ere ez dakiguna da marinelak itsasoan bakarka zeren minak ote dauden, zeren». Esaldiak arakutzen hasi eta leku guztietatik jasotzea bat dator. Jon Gerediagarekin pasatu zait: «Ni bakarrik geratuko naiz hiri abandonatuan kearen erdian adjetiboak bilatzen». Edota Oier Guillanen «Gorputz honetan daude noizbait izandako gorputz guztiak eta izango direnak eta baita izango ez direnak ere». Bitoriano Gandiaga: «Nire isiltasun hau hitzetan jarriko dut». Jose Angel Iriagarayren «Baina bizitza goizeko ihintza bukaerarik gabeko borroka maite dut eta nahi dut bizi». Eta bereziki gustatu zait Fertxu Izquierdoren «Zauriak zeharkatuz mugituko naiz or-bainen mugetan barrena». Koldo Izagirrearen bat ere aurkitu dut: «Zuek ez dakizue zer den bakarrik egotea bakarrik bakar-daderik ere gabe». Konturatu naiz esaldi klasikorik ez diodala hartu. Eta hasi naiz buruz zerrendatzen. Nemesio Etxanizen «Badu pozak iturria; baina maiz eteten zait haria». Estepan Urkiaga *Lauaxetaren* «Gabaz argi zakusat, egunez berriz ilun». Bilintx: «Nahiz hanka bana hautsi, berriak badi-ra». Jose Maria Iparragirrearen «Eman ta zabal zazu munduan fruitua». Eta amaieran ikusi dut iragarlea izan litekeen esaldia, Antonio Casado da Rocharena. «Betirako da dena, maitea». Eta azken hori ezin egokiagoa begitandu zait. Betiko azalean itsatsita geldituko zaizun esaldiari ironia dario, eta gustatu zait.

Zer tatuatuko du lagunak?

Gustatu zait; lagunari, baina, ez. Esaldi laburra iruditu zaio. Eta esan egin diot, esaldi borobila dela, beso batean ederto gera daitekeela. Berak, ordea, omoplatoan nahi du eta gorriz, «odolarekin idatzi dela pentsatuko dute». Orduan konturatu naiz laguna jota dagoela.

Amorratu egiten naute hauek kontuok. Lan izugarria egin paperontzi batean amaitzeko. Lagunari esan diot, ia esaldi horien guztien artean ez ote dagoen gustatzen zaion bateren bat. Moldatu ere egin genezakeela baten hasiera bestearen amaierarekin. Ez dakit, Bilintx eta Miren Agur Meabe, edota, Sarrionandia eta Leire Bilbao. Ezetz. Eskertzen didala lana, baina klasikoa nahi duela, eta dagoeneko aurkitu duela. Hara! Hainbeste saltseatu eta bazuen, ba, esaldirik. Zein?, esan diot, jakin-minari ezin eutsirik. Etxepareren esaldi ezagun hori, «Jalgi hadi plazara». Zer esan ez dut jakin. Gauza bakar bat baino ez diot esan, «hitzak beltzak izan daitezela». Bera, ordea, tematuta dago. Odolaren kolorekoak nahi ditu. Eta kokagunea aldatu du. Omoplatoan ez da askorik ikusiko. Izterretan egitea erabaki du (!). Lagunari ezin dakioke gauza handirik esan; hortaz, Etxepareren berba ezagunak zabalduko ditu lagunak. Gorriz, zabaldu ere.¶